

Kifelé a válságból: A makro és a mikro szintű versenyképesség feltételei

Chikán Attila, BCE Versenyképességi Kutató Központ

(A cikk az IME-META IV. Országos Egészség-gazdaságtani Konferencián 2010. június 30-án elhangzott előadás átirata.)

Az egészségügy és azon belül az egészség gazdaságtan nagyon fontos területek. Az elmúlt évtizedekben felhalmozódtak az egészségügy gazdasági aspektusait érintő problémák, amelyek megjelennek mind a betegek, mind az egészségügy mindennapjaiban, befolyásolva a munkaerőpiacot, az életminőséget és sok más összetevőn keresztül az ország állapotát. A cikk elemzi, hogy milyen alapot és lehetőséget teremt a jelenlegi gazdasági környezet az egészségügy számára; arra, hogy eljussunk a felhalmozott problémák megoldásához, vagy legalábbis enyhítéséhez, kikerüljünk a válságból a makro és mikro szintű versenyképesség fokozásával. Az elemzés a gazdasági válság, a versenyképesség valamint a társadalmi értékrend reformokkal való összefüggéseit vizsgálja, amelyek alapkérdések az egészségügy és a gazdaság kapcsolatában.

Out of the crises: the factors of micro and macro-economic competitiveness. The health care and the health economics are very important fields. In the last decade we observe the accumulation of the problems related to the economic aspects of the healthcare, penetrating into the every day life of the patients and the health care workers, having impact on workforce, quality of life and through other factors, the condition of the whole country. The article analyses, what prerequisites are furnished by the economic environment to the health care to resolve or at least diminish the accumulated problems and get out of the present crises by increasing micro and macro competitiveness. The analysis covers the connection between economic crises, societal values and competitiveness, those factors being basic in the relationship of healthcare and economy.

A MAGYAR GAZDASÁGI VÁLSÁG ÉS A REFORMOK

A gazdasági válság problémaköre sok összetevős és nem eléggé strukturált, nem egységes a kifejezés alkalmazása. Egyes elemei keverednek mind a gondolkodásban, mind a gazdaságpolitikában, és sajnos az intézkedésekben is. Három összekapcsolódó, de elkülöníthető csoportot célszerű a magyar gazdasági válság tényezőiként elemezni.

- Örökölt, tartós elemek
- Gazdaságpolitikai hibák
- Világgazdasági válság

A válság egyik dimenzióját a szocializmusból vagy akár korábbi történelmi időszakokból származó örökölt problémák adják. Így az 1970-es évek óta beszélhetünk „koraszülött jóléti államról”. A társadalmi kiadásokban, a költségvetés szerkezetében többet engedünk meg magunknak, mint lehetett volna. Elsietett volt a 70-es évek elején az ingyenes egészségügy kigondolása; a hamis kép, állítások hamis várakozást, elvárásokat eredményeztek részben valós, részben relatív hiányokat szülve. Az örökölt problémák másik súlyos eleme a hazánkban hosszú történelmi múltra épülő erős korrupció.

A hibás gazdaságpolitikai intézkedések sorából kiemelkedik a 2002-ben megvalósított kétszer száznapos program, benne a közszféra 50%-os béremelése, amely abszolút megalapozatlan volt. Súlyosbította a helyzetet, hogy a következő évek sokkal inkább látszat-, mint valódi reformokat hoztak.

Látni kell tehát, hogy a magyar gazdaság már a világgazdasági válság előtt válságban volt. A politika ugyan igyekezett a súlyt a világgazdasági válságra tolni, de tény, hogy a magyar gazdaság válsága már korábban kialakult. Ezzel együtt a világgazdasági válság is „rátett egy – nem is kicsi lapáttal” a nehéz helyzetre.

A fenti három csoport elemei, káros hatásuk súlya is keveredik, nem tudni, hogy 2008-2009-ben melyik hatása volt erősebb. Egy azonban biztos, a válságból csak megfelelően súlyozott kezeléssel, átfogó reformokkal lehet kilábalni, szem előtt tartva, hogy rövid távú intézkedésekkel nem lehet hosszú távú problémákat megoldani.

A REFORMOK ÉS VERSENYKÉPESSÉG

A gazdasági reformok sikertényezői

- Új politikai paletta
 - A vágyak, tervek, realitások összehangolása
 - Az intézményi rendszer reformja
 - Növekedés és egyensúly harmóniája
- és mindezek eredőjeként a makro és mikro szintű versenyképesség javítása.

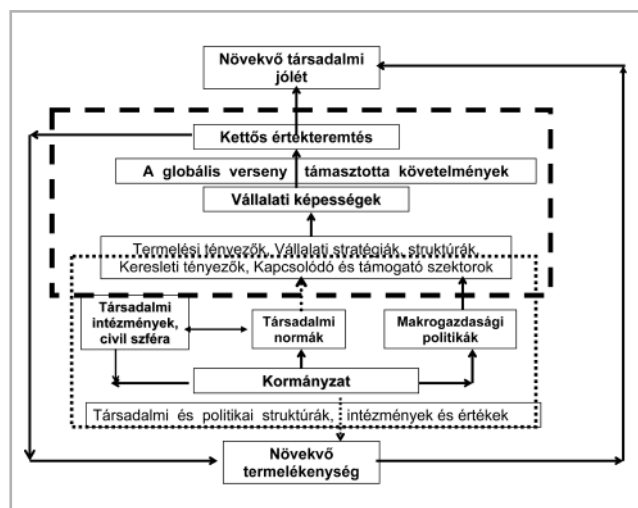
Jelenleg egy új politikai hatalom alakult ki, amely nagyon erős hatalmi koncentrációt képvisel. Ennek hatékonysága lehet nagy, de csak akkor, ha kiváló a központi irányítás és mögötte elkötelezett, színvonalas apparátus működik. Ennek bármilyen elemzése nem tárgya a mostani anyagnak.

Lényeges tényező, hogy a vágyak, tervek ne keveredjenek össze a realitásokkal. A közelmúlt történései igazolták, hogy nem lett volna szabad megemelt költségvetési hiányban gondolkodni. Ezt a koncepciót Brüsszel öt nap alatt megtorpedózta. A nemzeti érdek szem előtt tartása természetesen alaplodlog, de komoly bajok származhatnak abból, ha Brüsszel jelentőségét nem vesszük figyelembe.

A reformok középpontjába az intézményi rendszerek reformját kell állítani. A magyar gazdaságpolitika intézményrendszere változtatásokra szorul a közigazgatástól az egészségügyig. Az eddigi intézményi reformok (különösen az egészségügyben) kapkodva, meggondolatlanul, összehangolás nélkül, ad hoc módon mentek végbe. A kormányátalakítással új intézményi szerkezet van kialakulóban, amely bizakodásra adhat okot.

A növekedés és egyensúly harmonizációja kifejezetten makroökonómiai szakpolitikai kérdés. Úgy kell beindítani a növekedést, hogy közben ne boruljon fel a költségvetési és gazdasági egyensúly. Ez egy olyan művészet, amelyre nincs recept. A két oldalnak egyaránt jelentős súllyal kell szerepelnie, és az egyensúly egyik javára/rovására sem toldható el. Ha mindez megvalósul, akkor lesz makro és mikro szintű versenyképesség Magyarországon, amely igen sok tényező kedvező alakulását igényli.

Az 1. ábrán látható az a bonyolult, összetett struktúra és folyamat, amely a társadalmi és politikai intézmények és a globális verseny támasztotta követelmények összefüggéseit mutatja. A gazdasági tevékenység végső célja a társadalmi jólét növelése. Ehhez olyan intézményrendszer szükséges, és a kormánynak olyan tevékenységet kell folytatnia, amelyek pozitívan hatnak a mikro szférára, növelve a vállalkozások értékteremtését, termelékenységét és végső soron a társadalmi jólétet. Sajnos abban, hogy a végcél a társadalmi jólét növelése, nem minden politikus és közigazdász ért egyet. A versenyképesség fogalmi körét nem terjesztik ki a jólét növekedésére, holott nem vezet jóra, ha szűk gazdasági keretben értelmezzük.

1. ábra
A társadalmi jólét és a mögöttes tényezők

ÉRTÉKREND ÉS REFORMOK

A reformok sarokpontjai a következők:

- Foglalkoztatás, amely archimedesi pontot jelent, mint a növekedés hordozója. Bővítésével szélesedik az adóalap, javul a költségvetés, az életminőség, a lakosság helyzete. Hogy a kitűzött tízéves időtartam reális-e az 1 millió új munkahely teremtésére, ne vitassuk, fontos, hogy alapcélként egyáltalán ki legyen tűzve, és a cél a mindennapi szakpolitikákban megjelenjen.
- Állami iparpolitika és verseny megfelelő harmonizálása; ma inkább az állami iparpolitika kap nagy hangsúlyt. Én úgy vélem, legalább annyira erősíteni kell a versenypárti véleményt érvényre jutását is, hogy megfelelő egyensúly alakuljon ki.
- Külgazdasági stratégia kialakítása, amely a rendszerváltás óta nem történt meg. Ennek meghatározónak kellene lennie a nemzetiségi politikában, a visegrádi együttműködésben, a szomszédokkal való kapcsolat alakításában; éppúgy, mint a keleti irányban (pl. Lehet-e Záhony logisztikai központ?), sőt a távolabbi országokkal, például az USA-val folytatott kereskedelmet illetően.
- A roma lakosság integrációját, mint gazdasági problémát szőnyeg alá söpörték, nincs napirenden, noha sok embert érintő, önálló gazdaságpolitikai probléma is, amelylyel ha nem foglalkozunk, palesztin típusú problémává szélesedhet, súlyos következményekkel.
- Az innováció kérdését egyik kormány sem kezelte jól azal, hogy az egész intézményrendszerét felfogatta, minden ciklusban legalább egyszer; noha ez hosszú távra irányuló tevékenység, amelyhez személyi és intézményi stabilitás szükséges.
- A kis és középvállalatok fejlesztésében, amelyről a rendszerváltás óta beszélünk, nincs komoly eredmény.
- A közszféra átalakítása; általános vélemény, hogy az üzleti világ problémái is főleg a közszférából származnak.

Ezzel kapcsolatban kutatást végeztünk, amelyben százegynehány vállalat vezetőjét kérdeztük négy kérdéskör (egészségügy, oktatás, közlekedés, közbiztonság) hatékonyságáról, amelyre a választ egy 7 fokozatú skálán adták meg (2. ábra).

	Minta	Átlag	Szórás
Az egészségügyi rendszer hatékonysága	108	3,02	1,18
Az oktatási rendszer hatékonysága	119	3,07	1,40
A közlekedési infrastruktúra	117	3,22	1,48
A közbiztonság állapota	110	3,30	1,31

2. ábra
A közfeladatok értékelése

A kutatás eredményeként a legrosszabb értékelést az egészségügy kapta, itt lenne tehát a legfontosabb a hatékonyságnövelés az előrejutás szempontjából.

A 3. ábra az üzleti szférának a közszolgáltatások finanszírozásáról alkotott véleményét mutatja. A kérdés nem az volt, hogy sok vagy kevés-e a finanszírozás, hanem hogy mennyire problematikus. Itt is az egészségügy helyzetét jelölték legrosszabbnak.

	Minta	Átlag	Szórás
Az egészségügyi kiadások mértéke	109	2,90	1,38
A szociális kiadások mértéke	109	3,03	1,30
A K+F kiadások mértéke	113	3,39	1,56
Az infrastrukturális fejlesztési kiadások mértéke	116	3,43	1,70
Az oktatási kiadások mértéke	109	3,45	1,39

3. ábra
A közszolgáltatások finanszírozása

A társadalmi környezetéről a TÁRKI (2009) tanulmányából az derül ki, hogy a magyar társadalom értékrendje sok-

kal közelebb áll a kelet-európai, mint a nyugati társadalmak értékrendjéhez. Ez komoly kérdéseket vet fel azt illetően, hogy egyáltalán jó felé megyünk-e, jó céltáblára lövünk-e? Azt akarja-e a társadalom egésze, amit az ország szellemi és hatalmi elitje?

ÖSSZEGZÉS

A válság okai mélyek és sokrétűek, a kilábalás csak lassú lehet. Az okoknak csak egy töredéke tartozik bármely kormány hatáskörébe. A politikusok ne ígérjenek sokat, a lakosság pedig ne várjon sokat. Be kell látni, hogy a népet nem lehet „leváltani”, a társadalmi kultúra állapota hosszú távon hat. A globális gazdaságot nem tudjuk befolyásolni, mert az tőlünk független. Eredmény eléréséhez hosszú távú, türelmes, értékalapú és szakszerű politikát kell megvalósítani.

A SZERZŐ BEMUTATÁSA

Dr. Chikán Attila 1967-ben szerzett diplomát a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen, 1969-ben doktori címet kapott. 1970-71-ben a kaliforniai Stanford Egyetemen volt Ford ösztöndíjas. 1968 óta a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen (2004-től Budapesti Corvinus Egyetem) dolgozik.

1989-től 1998-ig a BKÁE Vállalatgazdaságtan Tanszék vezetője, 1970 óta Rajk László Szakkollégium igazgatója. 1998-1999-ig gazdasági miniszter, 2000 és 2002 között a miniszterelnök Gazdasági Tanácsadó Testületének elnöke. 2000-2003-ig a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem rektora. Jelenleg a BCE Vállalatgazdaságtan Intézetének egyetemi tanára és a BCE Versenyképesség Kutató Központjának igazgatója. A Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, az MTA Logisztikai Bizottságának elnöke, a Közgazdaságtudományi és az Ipar- és Vállalatgazdaságtani Bizottság tagja. A Magyar Lo-

gisztikai, Beszerzési és Készletgazdálkodási Társaság társelnöke, a Menedzserek Országos Szövetségének elnökségi tagja, a Vállalkozók Országos Szövetsége Gazdasági Bizottságának elnöke, a Magyar Közgazdasági Társaság Gazdaságpolitikai Szakosztályának elnöke. A Nemzetközi Készletezési Tudományos Társaság első elnökhelyettese és főtítkára, a Beszerzési Világszövetség Tanácsának tagja (korábbi elnöke). Négy nemzetközi és négy hazai gazdasági folyóirat szerkesztő bizottságának tagja. Több, mint húsz kötet szerzője, szerkesztője, társszerzője, kétszáznál több folyóiratcikke jelent meg, ezek közül 35 referált nemzetközi folyóiratban. A Svéd Királyi Mérnöki Akadémia külföldi tagja, a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem és a Lappeenranta Műszaki Egyetem díszdoktora, a Magyar Köztársaság Érdemrend középkeresztjének és számos más hazai és nemzetközi szakmai díj kitüntetője. A Richter Gedeon Nyrt. Felügyelő Bizottságának elnöke, a MOL Nyrt. Felügyelő Bizottságának elnökhelyettese, a Collegium Budapest Felügyelő Bizottságának elnöke.

IME.

Vezetői eszköztár X. Jubileumi Kontrolling Konferencia

Időpont: 2010. december 1. (szerda)

Helyszín: Best Western Hotel Hungaria (1074 Budapest, Rákóczi út 90.)